

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΗΣ

Τοῦ κ. RAYMOND VERNON

Καθηγητοῦ τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορίου καὶ τῶν Διεθνῶν Ἐπενδύσεων
εἰς τὴν Harvard School of Business Administration

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῶν ξένων χωρῶν εἶναι μεγάλη καὶ αὐξάνεται. Ἄν καὶ ἐνδέχεται νὰ σημειώνωνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διαλείμματα, ὑπάρχει κάθε λόγος διὰ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ θὰ αὐξηθῇ ἀκόμη περισσότερον. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1946 καὶ 1967, αἱ ἐπενδύσεις ἀμερικανικῶν ἐταιρειῶν εἰς ὑποκαταστήματα καὶ ἐξορηγούμενας ἀπὸ αὐτὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἠθροίσθησαν ἀπὸ 12.000 εἰς 55.000 ἑκατ. δολλάρια, δηλαδὴ ὑπερτετραπλασιάσθησαν.

Κατὰ τὸ πλεῖστον, αἱ εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐπενδύσεις ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐμφανίζονται εἰς βιομηχανίας αἱ ὁποῖαι δεσπόζονται ἀπὸ σχετικῶς ὀλίγας μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Τὸ πετρέλαιον, τὰ χημικὰ προϊόντα, τὰ μηχανήματα καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς ἀντιπροσωπεύονται εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Διακρίνονται ἐπίσης ἰδιαιτέρως ἡ βιομηχανία ἐπεξεργασίας τροφίμων καὶ καπνοῦ, ὅχι ὅμως καὶ αἱ βιομηχαναὶ ὑφασμάτων καὶ ἐπίπλων. Ὑπάρχουν ὀλίγαι βιομηχαναὶ, ὅπως τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀμερικανικῆς ἰδιοκτησίας ἐπιχειρήσεις δεσπόζουν πράγματι εἰς τὰς οἰκονομίας ξένων χωρῶν, ἀλλ' ἡ τοιοῦτου εἴδους κυριαρχία ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν. Ἐπίσης, λόγω τῆς ἐμφάσεως ἐπὶ τῶν δυναμικῶν βιομηχανιῶν, τὰ ὑποκαταστήματα καὶ αἱ ἐξορηγούμεναι ἐπιχειρήσεις ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἐγκατασταθῆ κατὰ τρόπον συχνὰ δυσανάλογον μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἐπενδύσεως. Ἐν τούτοις, διὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ φύσις μερικῶν ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις αὐτάς, χρειάζεται μία σύντομος εἰσαγωγή ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐταιρικῆς μονάδος.

Ἐπαναστατικὸς θεσμὸς

Ἡ ἐταιρεία τοῦ 20οῦ αἰῶνος εἶναι ἕνας ἐπαναστατικὸς θεσμὸς, προικισμένος μὲ ἐξαιρετικοῦ εἴδους δυνάμεις. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, συμφώνως πρὸς τὸ

δόγμα τοῦ «Ἰναπαλλοτριώτου», ἡ νομολογία τῶν Δυτικῶν χωρῶν ἀπέκρουσε τὴν ἴδρυσιν ὀργανισμῶν οἱ ὁποῖοι θὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἐλέγχουν περιοριστικὰ στοιχεῖα ἐπὶ μακρὰς χρονικὰς περιόδους. Συνεπῶς, πρὸ δύο ἀκόμη αἰῶνων, αἱ ἑταιρεῖαι ἦσαν γὰρ τὸ σπάνιον καὶ εἰδικόν. Αἱ περισσότεραι ἐργάζονται βάσει καταστατικῶν, τὰ ὁποῖα περιορίζαν αὐστηρῶς τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των, τὰς λειτουργίας των, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ μέγεθός των. Ὅταν ἰδρῦθησαν ἑταρεῖαι αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἐργασθῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς British East India Company καὶ τῆς Massachusetts Bay Colony, αὗται ἐθεωροῦντο ὡς ὄργανα αὐτοῦ τούτου τοῦ Στέμματος, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν δι' ἓνα περιορισμένον σκοπὸν πρὸς ὑποβοήθησιν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ Στέμματος (ἢ τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῶν εὐνοουμένων ὑπῆκόων τοῦ Στέμματος) καὶ ἤντλουν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβιώσεώς των ἀπὸ τὸν δεσμὸν των μὲ τὸ Στέμμα.

Μόλις περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος μερικαὶ νομολογίαι, ὠθούμεναι ἀπὸ λαϊκιστικὰς πιέσεις, ἤρχισαν νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἴδρυσιν ἑταιρειῶν βάσει γενικῶν θεσπισμάτων ἐξουσιοδοτήσεως καὶ μόνον μετὰ τινὰς δεκαετίας ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζονται ὠρισμένοι περιορισμοὶ ἐπὶ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι, διὰ πρῶτην σχεδὸν φορὰν, ἦτο δυνατὴ ἡ ἀντιμετώπισις μιᾶς ἐπιχειρησιακῆς μονάδος ἀπεριορίστου χρονικῆς διαρκείας. Ἀπεριορίστου πλέον χρονικῆς διαρκείας, ἡ ἑταιρεία κατέστη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν πεπερασμένον κύκλον τῆς ζωῆς τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς ἐπιχειρηματίου. Ἡδύνατο νὰ προσελκύσῃ ἐπαγγελματίας διευθυντάς, ἢ δέσμευσις τῶν ὁποίων συνεδέετο μὲ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἀξίωσιτον καὶ τὸν ἐλεγχόν τῆς πέραν τῶν ὄρων τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ οἰοσδήποτε ἐπιχειρηματίας. Διὰ τοὺς ὀλίγους φλοδοξοὺς καὶ προικισμένους, ταῦτα προσέφεραν πρωτοφανεῖς εὐκαιρίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ μεγάλη δημοσία ἑταιρεία ἦτο πανταχοῦ παρούσα εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ζωὴν. Φυσικὰ, αἱ ἀμερικανικαὶ ἑταιρεῖαι ἦσαν ἀκόμη ἀρκετὰ μικραὶ. Καὶ αἱ περισσότεραι ἀπὸ αὐτὰς ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι μικραὶ μέχρι σήμερον. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἑταιρεία ἐδέσποζε μὲ τὴν ἐντοπίαν βιομηχανικὴν σκηνήν. Καὶ τὸ σημαντικώτερον εἶναι διὰ τὸ θέμα τὸ ὁποῖον ἐξετάζω ἐδῶ ὅτι ἡ μεγάλη ἑταιρεία ἦτο τὸ κύριον μέσον ἀμέσου ἐπενδύσεως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς ὑποκαταστήματα ἢ ἐξηρημένους ἐπιχειρήσεις.

Ὅταν μία ἑταρεία ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ δημιουργῇ δημοσίαν ἀγορὰν διὰ τὰ χρεόγραφα τῆς, ὁ ὀμφάλιος λῶρος ὁ ὁποῖος τὴν συνέδεε μὲ τοὺς μετόχους τῆς καὶ τοὺς δανειστάς τῆς ἐξησθένειζε. Οἱ προσφέροντες τὸ κεφάλαιον ἦτο δυνατόν νὰ ἔρχονται καὶ νὰ φεύγουν, ἐλκυσόμενοι ἀπὸ μίαν εὐκαιρίαν κέρδους ἢ ὠθούμενοι ἀπὸ τὸν φόβον ζημίας. Ἐλάχιστοι δονκιχωτικοὶ μέτοχοι ἠρέσκοντο νὰ μπαίνουν στὸ ρυθούνι τῆς γραφειοκρατίας τῶν ἑταιρειῶν. Εἰς μίαν ἢ δύο ἐκτάκτους περιπτώσεις, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γραφειοκρατίας καθρέθησαν. Ἀλλ' αὐτὰ σπάνια αὐταὶ περιπτώσεις δὲν δικαιολογοῦν τὴν αὐταπάτην ὅτι οἱ μέτοχοι ἐπηρεάζαν σημαντικῶς τὴν πορείαν τῶν ἐπιχειρήσεών των.

Μέχρι τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, ἤρχισε νὰ διαρθροῦται μία ἀκόμη συνέπεια τῆς ἐξελισσομένης διαρθρώσεως τῶν ἑταιρειῶν. Ἡ αὔξησις τοῦ μεγέθους

τῆς ἑταιρείας ὠδήγει εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς εἰδικεύσεως τῶν τμημάτων της. Ἡ αὐξανομένη εἰλίκευσε ἐσημαινεν αὐξανομένην διαίρεσιν τῆς λειτουργίας. Ἀναποφεύκτως, οἱ κηκόντες εἰς μίαν δεδομένην λειτουργίαν εἶχον τὴν τάσιν νὰ βλέπουν τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρείας ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν λειτουργίαν αὐτήν. Συνεπῶς, οἱ μηχανικοὶ τῆς παραγωγῆς ὑπελόγιζαν τὴν ἐπιτυχίαν ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐργοστασίου, οἱ διαχειρισταὶ ἐθεώρουν ὡς ὑπέρτατον προσὸν τὴν ἔμμοιήν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ οἱ πωληταὶ ἐχρησιμοποιοῦν ὡς μέτρον μετρήσεως τῆς ἐπιτυχίας τὰς αὐξήσεις τοῦ γενικοῦ ὄγκου τῶν πωλήσεων.

Αἱ συνέπειαι τῆς ἐξελίξεως

Ποῖαι ἦσαν αἱ συνέπειαι τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν ἐπὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῆς ἀποδόσεως μιᾶς μεγάλης ἑταιρείας; Ὅταν ἐξετάζη κανεὶς μὲ προσοχὴν μίαν μεγάλην ἑταιρείαν, ἡ ἑταιρεία αὐτὴ δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ὄργανισμοῦ ὃ ὁποῖος δὲν ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μεγιστοποίησιν τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον μιᾶς ὁμάδος συνεργαζομένων ἡμιανεξαρτήτων δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ἔχουν σαφῶς διαφορητικοὺς σκοποὺς.

Ἀσφαλῶς, ἕκαστος παράγων τῆς συνεργασίας ἐπιδεικνύει τὴν ἀρμόζουσαν προσαρμογὴν εἰς τοὺς ἀποβλέποντας εἰς τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ κέρδους σκοποὺς τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ δὲν ὑπάρχει πιθανότης νὰ προβῆ οἷοσδήποτε παράγων εἰς καμμίαν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θέσῃ εἰς κί δυνον τὴν ὑπαρξιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλ' ἕκαστος παράγων ἀντίσταται εἰς τὴν περικοπὴν ἢ τὴν κατάργησιν τῶν ἀρμοδιοτήτων του πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου τῆς ἐπιχειρήσεως. Καὶ ἡ αὐξανομένη ἰσχὺς οἷοσδήποτε παράγοντος θὰ ἐντείνῃ σχεδὸν αὐτομάτως τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἀμυντικῆς συμμαχίας τῶν ἄλλων παραγόντων πρὸς περιορισμὸν τῆς ἀναπτυσσομένης μονάδος. Ὁ συντονιστικὸς μηχανισμὸς εἰς τὴν κορυφὴν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβάλλῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀποφάσεις δικτατορικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' ἐπίσης ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν μακροπρόθεσμον διατήρησιν τῆς «πίστεως», τοῦ «κινήτρου» καὶ τῆς «πρωτοβουλίας» καὶ εἶναι συνήθως διατεθειμένος νὰ δεχθῇ ἕνα ἐλάσσονα τοῦ ἀρίστου συμβιβασμὸν εἰς μίαν εἰδικὴν κατάστασιν διὰ τὴν ἀπασχόλησιν τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς ὁμάδος.

Ὅπως τὸ ἀπλοῦν δαρβίνειον μοντέλο τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς στοιχείου μεγιστοποιήσεως τοῦ κέρδους φαίνεται κάπως εἰς διάστασιν μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς μεγάλης συγχρόνου ἐπιχειρήσεως ὅταν ἐξετάζεται ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τὸ αὐτὸ ἐπίσης συμβαίνει μὲ ἄλλας παλαιὰς ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ἐκτὸς τύπου, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἐννοίας τῆς σαφοῦς ἐθνικότητος. Τὰ περισσότερα ἀνεξάρτητα κράτη ἐπιτρέπουν εἰς τὰς ἑταιρείας αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἰδρυθῆ βάσει τῶν νόμων των ὅπως ἀποκτοῦν ἄλλας ἑταιρείας ἢ ἀποκτῶνται ἀπὸ αὐτάς. Ἐκάστη μητρική, ἀμφιθαλὴς ἢ δημιουργουμένη ἑταιρεία ἔχει τὴν νομικὴν ὄντοτήτά της, τὰ ἐνεργητικά της καὶ τὰς ὑποχρεώσεις της. Συνεπῶς, αἱ «ἐπιχειρήσεις» αἱ ὁποῖαι ἐπιδίδονται ἐντόνως εἰς ἐξωτερικὰς ἐπενδύσεις ἀποτελοῦν εἰς τὴν πραγματικότητα μίαν ὁμάδα ἑταιρειῶν διαφόρου ἐταιρικῆς ἐθνικότητος.

Σημαντικὸς ὁ ρόλος των

Ἐν τούτοις, θὰ ἦτο λάθος τὸ νὰ θεωροῦνται αἱ ἐπιχειρήσεις αὐταὶ ὡς κοινοπραξίαι, αἱ μονάδες τῶν ὁποίων χωρίζονται ἀπὸ ἐθνικὰ σύνορα. Ἐίναι ἐπιχειρήσεις δημιουργοῦν τώρα σημαντικὸν μέρος τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος μεγάλων μητρικῶν ἐταιρειῶν. Ἄν καὶ ἐλάχισται ἐξασφαλίζουν τὸ ἡμισυ τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος των ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτήν, ποσὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἓνα τέταρτον ἢ τὸ ἓνα πέμπτον εἶναι ἀρκετὰ σύνηθες. Συνεπῶς, ἡ τάσις τοῦ νὰ θεωρηθῆται μία τοιαύτη ἐπιχείρησις ὡς κανονικόν, μὴ διαφοροποιημένον μέρος τῆς συνολικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἐταιρικοῦ συστήματος ἀυξάνεται ταχέως.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ μὴ Ἀμερικανοὶ διευθύνται εἰς τὰς ἐταιρικὰς αὐτὰς ομάδας τοποθετοῦνται συνήθως εἰς ὑποκαταστήματα εὐρισκόμενα εἰς τὰς χώρας των. Ἄλλ' ὑπάρχουν ὠρισμένοι ἐνδείξεις ἀυξανομένης ἀνταλλαγῆς προσωπικοῦ. Διευθύνται προσληφθέντες ἀπὸ ἐκτὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν προηγμένας χώρας καλοῦνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅπως ὑπηρετήσουν εἰς ὑποκαταστήματα εὐρισκόμενα εἰς τρίτας χώρας. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἀφήνονται νὰ ἀνέρχωνται τὴν κυρίαν ἱεραρχικὴν κλίμακα τοῦ ἐταιρικοῦ συστήματος μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς, περιλαμβανομένων καὶ βασικῶν θέσεων εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς ἀμερικανικῆς μητρικῆς ἐταιρείας.

Ὅς ἐνδείξεις τῆς διαδικασίας ἐνοποιήσεως, ἀκόμη σημαντικώτεροι εἶναι αἱ μεταβολαὶ οἱ ὁποῖαι φαίνεται νὰ πραγματοποιοῦνται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαρθρώσεις τῶν ἐταιρικῶν συστημάτων. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ τοιαῦτα συστήματα εἶχον τὴν τάσιν νὰ συσσωρευοῦν ἀδιακρίτως τὰς ἐκτὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν πραγματοποιουμένης ἐργασίας εἰς ἓνα «διεθνὲς τμήμα», χωρισμένον ἀπὸ τὸ κύριον μέρος τῶν ἐργατῶν τοῦ συστήματος. Ἐν τούτοις, τὰ διεθνῆ τμήματα ὑποχωροῦν τώρα ἐνώπιον νέων ὀργανωτικῶν διαρθρώσεων — διαρθρώσεων αἱ ὁποῖαι ἐξιφανίζουσι τὴν διχοτόμησιν μεταξὺ ἐσωτερικῶν καὶ διεθνῶν ἐργατῶν καὶ συγκεντρώνουσι τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ προῖδον ἢ ἀγορὰν ἢ καὶ κατ' ἀμφότερα.

Διὰ τοῦτο, τὰ μέλη τῆς συνεργασίας δὲν διαχωρίζουσι μὲ τὴν παλαιὰν σαφήνειαν τὴν ἀμερικανικὴν ἀγορὰν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀγοράς. Ἡ ἐθνικότης των ὡς ἀτόμων, ἐνδέχεται νὰ ἐξακολουθῆ νὰ εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἡ ἐθνικότης τοῦ ὑποκαταστήματος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι σαφής. Ἀλλὰ ἡ εἰς τὴν συνεργασίαν συμμετοχὴ των εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφράζεται πληρέστερον ἐν συναρτήσει πρὸς ἓνα προῖδον ἢ μίαν ἀγορὰν, πού δὲν συμπίπτει μὲ ἓνα σύνολον ἐθνικῶν συνόρων.

Πῶς νὰ προβλέπη καὶ νὰ περιγράφη κανεὶς τὰ ἐξωτερικὰ ἀποτελέσματα μονάδων προικισμένων μὲ τὰς δυνατότητας καὶ τοὺς σκοποὺς πού ἐσκιαγράφησα πρὸ ὀλίγου;

Ἐκατὸν ἔτη πίσω

Πρὸς ἐκτίμησιν τῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι διαμορφώνουσι καὶ περιορίζουσι

τὸν ρόλον τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ εἰς τὰς ὀλιγώτερον προηγμένας χώρας, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ κανεὶς στρέφω τὸ ὄρολόγιον κατὰ 100 περίπου ἔτη πρὸς τὰ ὀπίσω. Τοῦτο ἐπιβάλλει ὅπως ὁ ἀναγνώστης σκεφθῆ καὶ πάλιν τὴν ἐταιρείαν ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν τῆς κατάστασιν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνάμιξις τῆς εἰς ἐπενδύσεις εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐγένετο κυρίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἔξασφαλίσεως μιᾶς εὐθνηῆς πηγῆς πρῶτων ὑλῶν διὰ τὴν ἐγχωρίαν ἀγοράν.

Μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετιῶν, αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς παραγωγικὰς δραστηριότητος ξένων ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν περιορίζοντο ἀπλῶς εἰς τὴν ἀντιλησιν πρῶτων ὑλῶν. Ἐνῶ αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἦσαν ἀποικιακαί, μερικαὶ ἦσαν ἀνεξάρτητοι. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἀνεξαρτήτων κυβερνήσεων, αἱ ξένοι ἐπενδύσεις γενικῶς συνεπιπταν με τοὺς ἐθνικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

Κατὰ τὰ ἔτη εἶναι, οἰαδήποτε προσπάθεια πρὸς ἀντιλησιν μεγάλων ποσοτήτων ὀρυκτῶν ἢ ἀγορικῶν προϊόντων πρὸς ἔξαγωγήν ἐχρειάζετο συνήθως μεγάλη κεφάλαια καὶ συνεπήγετο μεγάλον κίνδυνον. Ἐλάχιστοι ἐντόπιοι ἐπιχειρηματῆαι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀναλάβουν τὸν κίνδυνον, ἰδίως ἐὰν ἡ πώλησις τοῦ προϊόντος ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰς ξένας ἀγοράς. Διὰ τοῦτο, τὸ διὰ τὴν οἰκονομίαν περιστασιακὸν κόστος τῆς εἰς ξένους παροχῆς τῆς ἀδείας ἐκμεταλλεύσεως τῆς πλοτοπαραγωγῆς πηγῆς ἐθεωρεῖτο γενικῶς μικρόν. Ταυτοχρόνως, ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν χώραν τὸ γεγονός ὅτι αὕτη ἦντλει κέρδη μᾶλλον ἐνωρὶς παρὰ ἄργα ἦτο συνήθως σημαντικὴ.

Αἱ ἐκ μέρους τῶν ξένων ἐπενδυτῶν καταβολαὶ πρὸς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῆς παλαιᾶς ἐκεῖνης ἐποχῆς πρέπει ἄραγε νὰ θεωροῦνται «κέρδη»; Μὲ μέτρον τοὺς σημερινοὺς ἐθνικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, ἡ εἰκασία μου, ἡ ὁποία ἰσχύει διὰ τὰς περισσοτέρας περιόδους καὶ χώρας, εἶναι ἕνα κάπως διστακτικόν, κάπως ἐπιφυλακτικὸν «ναί». Ὑποδομαί, ὅπως ὁδοί, σιδηροδρόμοι καὶ ἠλεκτρικὰ ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ἀπέβλεπαν εἰς τὴν στήριξιν τῆς δραστηριότητος τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ, ἐβοήθουν κατὰ κανόνα ἢν ἀνάπτυξιν τῆς ἐσωτερικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐκπαίδευσις ἢ ὁποῖα ἐχρειάζετο διὰ τὸν σχηματισμὸν μιᾶς τάξεως κατωτέρων ἐπιστατῶν καὶ τεχνικῶν συνέβαλε τελικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς πηγῆς ἐργατικοῦ δυναμικοῦ διὰ οὐσιώδεις δραστηριότητος ἐκσυγχρονισμοῦ (περιλαμβανομένης, εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις καὶ τῆς ἐπαναστάσεως) τῆς ἀναπτυσσομένης χώρας.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκεῖνην ἐποχὴν, ἀσφαλῶς, οἱ ξένοι ἀπελάμβανον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα κέρδη. Ἄλλ' ἢ ἱστορία τῶν τοιούτων ἐπενδύσεων συνδέεται με τὴν καταστροφὴν πολλῶν ἐπιχειρήσεων καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀποτυχιῶν καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν, δὲν φαίνεται ὅτι τὰ κέρδη τῶν ἐπενδύσεων ἦσαν μεγάλα.

Ἐνῶ εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ἱστορικῶς βέβαιον ὅτι οἱ ξένοι οἱ ὁποῖοι προέβησαν εἰς ἐπενδύσεις διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν πρῶτων ὑλῶν εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας συνέβαλον συνήθως εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν μεταβολήν, δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἰλικρινῶς ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπενδυτὰς αὐτοὺς προσεπάθησαν ἐπανειλημμένως νὰ ἐμποδίσουν τὴν πολιτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς μεταβολῆς αὐτῆς. Μεταβολὴ σημαίνει ἀβεβαιότης. Εἰς τὴν καλλιτέραν

περίπτωσιν, σημαίνει επαναδημιουργίαν διαλυθεισῶν ὁδῶν ἐπικοινωνίας μὲ ἓνα χαρακτηριστικῶς διευθυντικὸν κρατικὸν μηχανισμόν. Εἰς τὴν χειροτέραν περίπτωσιν, σημαίνει τὸ τέλος τῆς δυνατότητος δι' ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν χώραν.

Μεσοπολεμικὴ περίοδος

Ἡ μετάβασις εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν σχέσεων μεταξὺ τῶν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν πρώτων ὑλῶν ἐπενδυτῶν καὶ τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν μεσοπολεμικὴν περίοδον. Ἡ πολιτικὴ διάρθρωσις ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται εἰς πολλὰς ἀπὸ τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας. Ταυτοχρόνως, τὰ τρία οὐσιώδη συστατικά στοιχεῖα τὰ ὁποῖα προσέφερον ἀρχινῶς ὁ ξένος ἐπενδυτὴς εἰς τὸν τομέα τῶν πρώτων ὑλῶν — κεφάλαιον, τεχνολογία καὶ ἀγοραὶ — δὲν ἐθεωροῦντο πλέον ἀπολύτως ἀπαραίτητοι ἀπὸ τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας. Μετὰ τὴν πρώτην εἰσροὴν κεφαλαίου, ὅλα τὰ κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο κατόπιν προήρχοντο κυρίως ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως. Μετὰ τὴν πρώτην εἰσαγωγὴν τεχνολογίας καὶ ὀργανώσεως, τὸ μυστήριον τῆς λειτουργίας μιᾶς παραγωγικῆς ἐπιχειρήσεως ἐφαίνετο ὅλον ἐν ὀλιγώτερον σκοτεινόν.

Μόνον τὸ πρόβλημα τῆς ἐμπορίας εὐρίσκειται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἑγχωρίου οἰκονομίας. Καὶ αὕτη ἀκόμη ἢ ἀποψις τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν ἦτο τόσον πολὺ τρομακτικὴ ὅσον ἐφαίνετο ἄλλοτε.

Συνεπῶς, καθὼς διεξήγοντο καὶ ἐπανεδιεξήγοντο διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν ἐκχωρήσεων, οἱ διαπραγματευτικοὶ στόχοι τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν ἀνήρχοντο ἐπανειλημένως κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, οἱ Χιλιανοὶ κατώρθωσαν νὰ διπλασιάσουν τὸ μερίδιόν των ἐπὶ τῶν κερδῶν ἐκ τῆς ἐξορυξέως χαλκοῦ. Οἱ Βενεζουελανοὶ ἔθεσαν τὴν βάσιν τῆς κατὰ 50 % συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη ἀπὸ τὸ πετρέλαιον. Καὶ οἱ Μεξικανοὶ ἔφεραν εἰς ἀποτυχίαν τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἑταιρειῶν πετρελαίου, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐθνικοποίησιν τῶν ξένων ἰδιοκτησιῶν. Ὅταν αἱ νέαι ἀφρικανικαὶ καὶ ἀσιατικαὶ γῶραι κατέστησαν ἀνεξάρτητοι μετὰ τὸν δεύτερον Παγκόσμιον πόλεμον, ἤντησαν μερικὰ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο διαπραγματεύσεις καὶ τὰς σχετικὰς ἰδεολογίας τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρουσίας δεκαετίας, αἱ κυβερνήσεις τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν εἶχαν εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις κατορθῶσαι νὰ ἐπιβάλλουν τόσον ὑψηλὰ ἐπίπεδα κόστους καὶ φόρων εἰς τοὺς διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν πρώτων ὑλῶν ξένους ἐπενδυτάς, ὥστε προεκάλλουν μεγάλην μείωσιν τῶν κερδῶν των. Ἐπὶ πλέον, αἱ κυβερνήσεις αὐταὶ ἐπεδείκνυν ὅλον ἐν μεγαλυτέραν διάθεσιν ἀναμίξεως εἰς τὰς καθημερινὰς ἐπιχειρησιακὰς δραστηριότητας τῶν ξένων ἐπιχειρήσεων. Τὰ προνόμια τῆς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄλλοτε τὸ σαφὲς καὶ ἀναμφισβήτητον ὄχηρον τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ, ἤρχισαν νὰ περιορίζωνται.

Ὡς πρὸς ὠρισμένους ξένους ἐπενδυτάς, αἱ ἐξελίξεις αὐταὶ ἦσαν ἐνοχλητικαί, ἀλλ' ὄχι θανατοῖμοι. Ἡ στρατηγικὴ τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπεδείκνυν ἐν τῇ συνείδησει ἐπέβαλε τὴν διατήρησιν μιᾶς ἐλεγχομένης προσφορᾶς πρώτων ὑλῶν. Ἐν τούτοις, δι' ἄλλους ἐπενδυτάς, μερικὰ ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἐπενδύσεων εἰς ξέ-

παρὰ εἰσαγομένων ὑλικῶν καὶ ἐντοπίου εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ παρὰ μεταναστῶν τεχνικῶν.

Αἱ τοπικαὶ ἀντιδράσεις ἐναντι τῆς παρουσίας ξένης βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας δύναται νὰ προβλεφθῇ ὅτι ἀμφιταλαντεύονται. Ἀπὸ τῆς ἀτόπως τοῦ ἐντοπίου ἰδιωτικοῦ τομέως, ὁ ξένος ὁ ὁποῖος παράγει μίαν ἀνωτέραν παραλλαγὴν ἐνὸς ὑπάρχοντος ἐγχωρίου προϊόντος εἶναι καταφανῶς «ἀνήθικος». Ἐὰν ἐκτοπίζη τὸ ἐγχώριον προϊόν μὲ ἐντονον διαφήμισιν, ἢ προᾶξις του αὐτῆ εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἀπαράδεκτος. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν ἐπιδοθῇ εἰς κάποιαν μὴ συναγωνιστικὴν ἐπιχείρησιν, ὅπως ἡ συναρμολόγησις αὐτοκινήτων, ἢ δυνητικὴ ἐκ μέρους του ζήτησις ἐπιτοπίως κατασκευαζομένων ἀνταλλακτικῶν ἐνδέχεται νὰ ἔχη μεγαλυτέραν σημασίαν διὰ τὰς ἐγχωρίας ἐπιχειρήσεις, ἀπὸ τὴν προτίμησιν τῆς ἀγορᾶς αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἢ πολιτικὴ στρατηγικὴ τῆς ἐγχωρίας ἐπιχειρήσεως ἀποβλέπει γενικῶς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ξένου ἐργοστασίου ὡς ἀγοραστοῦ.

Κατὰ κανόνα, αἱ κυβερνήσεις τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν θὰ προετίμων νὰ λαμβάνουν τὸ κεφάλαιον, τὴν τεχνολογίαν καὶ τὰς ἀγορὰς ποὺ χρειάζονται, χωρὶς νὰ παραχωροῦν ἰδιοκτησίαν εἰς τοὺς ξένους. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἔκβασις τῆς διαπραγματευτικῆς διαδικασίας καθορίζεται συνήθως ἀπὸ τὴν σκληρὰν πραγματικότητα. Κατὰ τὴν διαπραγματευτικὴν διαδικασίαν, αἱ χώραι αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀγορὰς εὐρίσκονται εἰς θέσιν ἰσχυροτέραν ἀπὸ τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι ἔχουν μικρὰς ἀγορὰς. Π.χ., οἱ ξένοι ἐπενδυταὶ θὰ ἐνδιαφέρονται γενικῶς περισσότερο διὰ τὴν Ἰνδίαν ἀντὶ τῆς Μαλαισίας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν μεγαλυτέραν χώραν τὸ κλίμα εἶναι ὀλιγώτερον εὐνοϊκόν. Μία χώρα ἀπὸ ἀπόψεως ἰσοζυγίου πληρωμῶν, ἢ θέσις τῆς ὁποίας εἶναι ἀσθενής, μειονεκτεῖ ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνην ἢ θέσις τῆς ὁποίας εἶναι ἰσχυρά, ὅπως δεικνύει ἡ πρόσφατος ἱστορία τῆς Βραζιλίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Καὶ μία χώρα ἢ ὁποία ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ προηγμένην τεχνολογίαν εὐρίσκεται εἰς δυσχερεστέραν θέσιν ἀπὸ μίαν ἄλλην ἢ ὁποία χρειάζεται ἀπλουστεράς μεθόδους.

Ὅποιαδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ἐνδεχομένως ἡ ἀρχικὴ διαπραγματευτικὴ θέσις τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς ὑπαναπτύκτου χώρας, ἢ θέσις αὐτῆ μεταβάλλεται μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ. Ἡ τεχνολογία ἢ ὁποία ἦτο ἄλλοτε νέα καὶ ἀπόρητος, ὅπως ἐκείνη ἢ ὁποία ἐνεσωματοῦτο εἰς τὰ διυλιστήρια πετρελαίου, τελικῶς προσφέρεται εἰς τὴν ὑπανάπτυκτον χώραν ὑπὸ τὴν μορφήν ἐτοίμων ἐργοστασίων πρὸς πώλησιν. Ἀγοραὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄλλοτε μικραὶ καὶ ἀσήμαντοι, ὡς πρὸς τοὺς ξένους, καθίστανται ἐνδεχομένως λαμπρὰ ἐπαθλα. Οὕτως, ὄρισμα ἐπιχειρήματα εἰς τὴν διαπραγματευτικὴν θέσιν τῆς κυβερνήσεως τῆς ὑπαναπτύκτου χώρας φαίνονται ἐνισχυόμενα.

Ταυτοχρόνως, αἱ κυβερνήσεις τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν ἀντιμετωπίζουν νέας ἀνάγκας. Καθὼς αἱ οἰκονομίαι των ἀναπτύσσονται καὶ καθίστανται πολυπλοκώτεραι, αἱ τεχνολογικαὶ καὶ, αἱ μὲ κεφάλαια ἀνάγκαι των καὶ αἱ δι' ἐξαγωγὰς βλέψεις των μεταβάλλονται ἐπίσης. Ἐκαστον βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσθ δημιουργεῖ διὰ τὰς χώρας αὐτὰς τὴν ἀνάγκην διὰ τεχνολογίαν, κεφάλαιον

καὶ ἀγορᾶς, ἡ ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν ἔναντι τοῦ ξένου διαπραγματευτικὴν θέσιν των.

Δύο τάσεις

Ἰδιαίτερος, δύο τάσεις ἐσημείωσαν τὴν πρὸς σκληρὰν διαπραγματεύσειν δυνατότητα τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Μία ἦτο ἡ ἐντεινομένη ἐπιμονὴ ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας προωρίζετο διὰ τὴν ὑποκατάστασιν εἰσαγωγῶν καὶ αἱ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένοι χώροι ἐλάχιστα ἐνδιαφέροντο δι' ἐξαγωγὰς. Πολλοὶ υἰοθέτησαν μίαν ρυθμιστικὴν μέθοδον, ἀντικατοπτρίζουσαν τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ ἐξαγωγαὶ εἶναι κυρίως μία «διέξοδος πλεονασμάτων», ὅχι ἕνας κανονικὸς σκοπὸς τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς. (Π.χ., ἀνεφέρθη ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι μιᾶς μεγάλης ἀναπτυσσομένης χώρας ἤρηνοντο νὰ ἐπιτρέψουν εἰς μίαν μεγάλην ἐταιρείαν νὰ ἐξαγάγῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιτοπίως παραγόμενα αὐτοκίνητά της, ἐπιμένοντες ἐπὶ τοῦ ὅτι τὸ εἰς τὴν χώραν των ἰδρὺθὲν ἐργοστάσιον δὲν εἶχε κατασκευασθῆ μόνον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐταιρείας).

Τώρα, ὁπότε αἱ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένοι χώροι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ἐξαγωγὰς βιομηχανικῶν ἀγαθῶν, ὀλίγοι μόνον ἔχουν τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ δεχθῶν τὴν παλαιὰν ἰαπωνικὴν μέθοδον, μίαν μέθοδον ἀποτελουμένην ἀπὸ μεγάλας κρατικᾶς ἐπιχορηγήσεις, εὐρείας ἐκτάσεως προσαπθείας προωθήσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ συνεχῆ μελέτην τῶν ξένων ἀγορῶν. Ἀνεξητήθησαν τοχεῖαι λύσεις καὶ αἱ ταχεῖαι λύσεις ἐπιβάλλουν συνεργασίαν μὲ κάποιον ὁ ὁποῖος νὰ γνωρίζῃ σχετικῶς μὲ τὰς εὐκαιρίας τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς διακρίνεται ὁ ξένος ἐπενδυτής, ἰδίως ὁ ἐπενδυτής ἐκεῖνος ἡ ἐταιρικὴ διάθροσιν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται εἰς πολλὰς χώρας.

Ἡ συνεχὴς μεταβολὴ τῆς διαπραγματευτικῆς θέσεως τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ δημιουργεῖ μίαν ἀτμόσφαιραν εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε κάποια ἀβεβαιότης καὶ κάποιο κίνδυνος. Ἐνῶ ἔχουν γίνεαι πολλοὶ προτάσεις ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐλάχιστα ἀπὸ αὐτὰς φαίνεται πιθανὸν νὰ προκαλοῦν τὸ ἐπιθυμητὸν ἀποτέλεσμα.

Συνεργασία ξένων καὶ ἐντοπίων

Ἴσως αἱ περισσότερον ἐπίμονοι προτάσεις ἀπὸ ὅλας εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουσι εἰς κάποιο εἶδος συνεργασίας μεταξὺ ξένων καὶ ἐντοπίων ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἔννοια τῆς συνεργασίας συγκεκριμενοποιεῖται εἰς διαφόρους νομικὰς μορφὰς, ὅπως τὰ συμβόλαια διευθύνσεως, αἱ συμφωνίαι ἐκμεταλλεύσεως ἀδειῶν, προγράμματα συμπαραγωγῆς καὶ μικταὶ ἐπιχειρήσεις. Κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι τοιαῦται συνεργασίαι εἶναι πράγματι δυνατόν νὰ εἶναι χρήσιμοι δι' ὠρισμένους σκοποὺς, ὅπως ὁ ἐξυμμενισμὸς τῶν ἐγχωρίων ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰσόδου τῶν ξένων. Ἄλλ' εἶναι ἀσύνητον, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπικίνδυνον, τὸ νὰ πιστεύεται — ὅπως

πιστεύεται γενικῶς εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας περιοχάς — ὅτι ὅπου ὑπάρχουσι ἐγγενεῖς συγκρούσεις συμφέροντος μεταξὺ τῆς οἰκονομίας τῶν χωρῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ξένου ἐπενδυτοῦ, αἱ τοιαῦται συνεργασίαι ὀδηγοῦν εἰς πολιτικὰς αἰ ὁποῖαι εὐνοοῦν περισσότερον τὰς πρώτας.

Ἄς ἐξετάσωμεν π.χ. ὠρισμένας πλευρὰς τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ξένων μητρικῶν ἐταιρειῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους ὑποκαταστημάτων των. Εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας, ἐπικρατεῖ εἰς εὐρείαν ἔκτασιν ἡ ἀντίληψις ὅτι αἱ ξένοι μητρικαὶ ἐταιρεῖαι ἀποκομίζουσι ἀπὸ τὰ ὑποκαταστήματά των, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς αὐτὰς ἐξ ὀλοκλήρου, κέρδη κατὰ ποσοστὸν μεγαλύτερον ἐκείνου τὸ ὅποιον θὰ ἀπεκόμίζον ἂν τὸ ὑποκατάστημα ἦτο μικτὴ ἐπιχειρήσις. Ἄλλ' αἱ μέχρι τοῦδε ἀποσπασματικαὶ ἐνδείξεις ὑπαινίσσονται ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι κατὰ πολὺ πολυπλοκωτέρα καὶ ὅτι μᾶλλον ἀπέχει ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις παρὰ τὰς στηρίζει. Φαίνεται ὅτι αἱ μητρικαὶ ἐταιρεῖαι ἔχουσι τὴν τάσιν νὰ τηροῦν χαλαρὰν στάσιν ἔναντι τῶν ὑποκαταστημάτων τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς αὐτὰς ἐξ ὀλοκλήρου παρὰ ἔναντι τῶν μικτῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν πολιτικῶν των ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων, τῶν τιμῶν καὶ τῶν μερισμάτων.

Καὶ ὅταν αἱ εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας ἐγκαταστάσεις τῶν διεθνῶν ἐπιχειρήσεων θὰ ἀρχίσουσι νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς εὐρύτεραν ἔκτασιν δι' ἑξαγωγικοὺς σκοπούς, ὅπως νομίζω ὅτι θὰ συμβῆ κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν ἢ τὰς δύο προσεχέεις δεκαετίας, προβλέπω ὅτι αἱ μητρικαὶ ἐταιρεῖαι θὰ δίδουσι εὐρύτερον ἑξαγωγικὸν ρόλον εἰς τὰ ὑποκαταστήματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς αὐτὰς ἐξ ὀλοκλήρου παρὰ εἰς τὰς μικτὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἑξαγωγικῆς ἀγορᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ συναχθῆ μία σημαντικὴ γενίκευσις. Τὸ πρόβλημα διὰ μίαν χώραν συνίσταται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὠφελημάτων τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ παρασχεθῶσι ἀπὸ μίαν μονάδα ἑνὸς ἰσχυροῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ, μὲ σύγχρονον διατήρησιν τῶν ὠφελημάτων ἐκ τοῦ συνεχοῦς ἐλέγχου ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἄλλ' ὅταν ἡ μονὰς ἔχη ἐνσωματωθῆ βαθέως εἰς τὸ διεθνὲς σύστημα — ὅπως εἶναι ἀναπόφευκτον ἂν τὸ ὑποκατάστημα πρόκειται νὰ παίξῃ τὸν ρόλον προμηθευτοῦ ἑξωτερικῶν ἀγορῶν — ἡ σύγκρουσις συμφερόντων καθίσταται ὀξύτερα καὶ εὐκρινεστέρα. Τὸ δίλημμα εἶναι ἀκόμη καταφανέστερον εἰς τὴν περιπτώσιν τῶν ξένης ἰδιοκτησίας ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς προηγμένας χώρας.

Ἄν καὶ αἱ ἀμερικανικαὶ ἐταιρεῖαι δὲν ἐξεπλάγησαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀντιμετώπισαν τὴν διαφορομένην καὶ ἐπιφυλακτικὴν ἀντίδρασιν ἔναντι τῶν ἐπενδύσεων των εἰς χώρας ὅπως τὸ Μεξικόν, ἡ Νιγηρία καὶ ἡ Ἰνδία, δὲν ἦσαν καθόλου προητομασμένοι διὰ παρομοίαν ἀντίδρασιν εἰς χώρας ὅπως ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Βρεταννία. Καὶ ἐπιπόλαιον ἀκόμη βλέμμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διεθνῶν ἐπενδύσεων κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, θὰ τὰς ἐνημέρωνεν ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ περιελάμβανε τὴν ἄνοδον καὶ τὴν πτώσιν ἀμερικανικῶν ἐταιρειῶν ἀσφαλίσσεως ζωῆς εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸ τοῦ 1905, τὰ καναδικὰ καὶ εὐρωπαϊκὰ παράπονα διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀμερικανικῶν βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων πρὸ τοῦ πρώτου Παγκοσμίου πολέμου καὶ τὰ περιοριστικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα

διατεθειμένοι να δεχθούν την δυνατότητα ότι οι σκοποί εθνικής ασφαλείας και οι οικονομικοί των σκοποί ήτο δυνατόν να επιτευχθούν, έστω εάν διετήρουν ένα ώρισμένον βαθμόν οικονομικού απομονωτισμού και λιτότητας.

Έκείνοι αι οποίοι έπιστευον ότι ή τοιαύτη πορεία ήτο δυνατή, δέν ησθά-
νοντο την ανάγκην να ένθαρρύνουν την εις τās χώρας των εισροήν κεφαλαίου,
ιδεών και ειδικών αγαθών. Άλλ' αι περισσότεραι από τās προηγέμενας χώρας
έχουν τώρα καταλήξει εις τό συμπέρασμα ότι δέν είναι δυνατόν να ακολουθή-
σουν την πορείαν απομονώσεως, ότι τὰ συμφέροντά των ελιβάλλουν την ύποβοή-
θησίν της εις μεγάλην κλίμακα άνταλλαγής αγαθών, κεφαλαίου και ιδεών με
τās άλλας χώρας.

Όπισθ' η τής άντιλήψεως αυτής ύπάρχει πιθανώς κάποια άλλη, ή άντίλη-
ψις ότι τό σύγχρονον κράτος χρειάζεται τόσας πολλές εισαγωγάς ύψηλής ειδικεύ-
σεως τεχνικών ίκανοτήτων και ύλικών, ώστε καμία χώρα δέν δύναται να έλπίξη
ότι θα έχη την δυνατότητα να καλύψη δι' ιδίων μέσων όλας της τās ανάγκας.
Αί άντιλήψεις αυτές και αι πολιτικαι αι οποίοι τὰ συνοδεύουν, ώδήγησαν εις
συνεχή αύξησιν των άνταλλαγών βιομηχανικών αγαθών μεταξύ των χωρών αυ-
τών. Η άνάπτυξις έδημιούργησεν ένα αυτότελη κύκλον συνεπειών, κακών ή κα-
λών. Τό ύψηλόν έπίπεδον έμπορίου σημαίνει ύψηλόν βαθμόν εύκαριών, άλλ' έπί-
σης σημαντικόν βαθμόν κινδύνου. Ούτως, ή διεθνής έπιχειρήσις, ή όποία, εις
πολλάς περιπτώσεις, άποτελεί την πηγην του κινδύνου, καθίσταται έπίσης τό
όργανον τής άποκρούσεως του κινδύνου.

Φ ό β ο ι

Αί κυβερνήσεις των προηγέμενων χωρών εξακολουθούν ένίοτε να άντιπα-
θούν τās έταιρείας αι όποια εξαρτώνται από ξένας έπιχειρήσεις. Άν και άνα-
γνωρίζουν ότι αι έταιρείαι αυτές ένδέχεται να είναι ώφελίμοι δια την οικονο-
μίαν των χωρών των, αι κυβερνήσεις αυτές φοβούνται ότι τὰ ώφελήματα αυτά
είναι δυνατόν να εκλείψουν έξ ολοκλήρου. Μία διεθνής έταιρεία ή όποία θα
διαπιστώση ότι ή έξηρημένη από αυτήν έπιχειρήσις δέν άνταποκρίνεται πλέον
εις τās ανάγκας τής παγκοσμίου στρατηγικής της, είναι δυνατόν να άρχισή να
περιορίζη τās εργασίας της έξηρημένης αυτής έπιχειρήσεως και να τās μετα-
φέρει κάπου άλλοϋ. Η, όταν κρίνη ότι τὰ εκ τής έξηρημένης έπιχειρήσεως
κέρδη είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν άλλοϋ, υπό καλύτερους όρους, δύναται
να άποσύρη άθορόβως τὰ πλεονάζοντα κεφάλαια τής έξηρημένης έπιχειρήσεως
δια να τὰ χρησιμοποιήση εις άλλην χώραν. Δύναται ακόμη να μεταφέρει άλλοϋ
«έγκεφάλους» χρησιμοποιουμένους μέχρι τής έποχής εκείνης, εις την έξηρημένην
αυτήν έπιχείρησιν.

Όμοίου είδους άνησυχίας κατατρέχουν τās κυβερνήσεις σχετικώς με την
έφαρμογήν τής πολιτικής των. Αί κυβερνήσεις αισθάνονται την έντονον, και όχι
άσθηκτον, άνησυχίαν ότι αι συνδεδεμένα με τās ξένας μητρικάς των έταιρείας
έντόπια έπιχειρήσεις έχουν σημαντικήν εύλυγισίαν εις την αύξησιν ή την μείω-
σιν των δηλουμένων κερδών των. Ίσως να μη χρησιμοποιούν την εύλυγισίαν των

αὐτὴν εἰς βάρος τῆς ἐντοπίου οἰκονομίας, ἀλλ' ἡ δυνατότης τῆς χρησιμοποίησός της καὶ μόνη, ἀποτελεῖ πηγὴν ἀνησυχίας. Αἱ νομισματικαὶ καὶ δημοσιονομικαὶ ἀρχαὶ ἀπασχολοῦνται συνεχῶς μὲ τὸ ἐρώτημα τοῦ κατὰ πόσον ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐφαρμόσουν τὰς πολιτικὰς τῶν ἐπὶ τῶν ἐντοπίων αὐτῶν ἐπιχειρήσεων αἱ ὁποῖαι ἐξαρτῶνται ἀπὸ ξένας μητρικὰς ἐταιρείας.

Ὁ φόβος ξένων ἐπιδράσεων

Τέλος, αἱ κυβερνήσεις τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐγκατεστημένοι αἱ ἐξηρητημένα ἐπιχειρήσεις, ἀνησυχοῦν σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίδρασιν ξένων κυβερνήσεων. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, προσκοροῦν εἰς τὴν ὠμὴν βίαν τὴν ὁποίαν ἄλλαι κυβερνήσεις αἰσθάνονται ὅτι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀσκήσουν ἐπὶ τῶν ἐξηρητημένων αὐτῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ ἔλεγχοι ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν ἀμερικανικοῦ κεφαλαίου ἐπιβάλλουν ὅπως αἱ μητρικαὶ ἐταιρεῖαι δίδουν ἐντολὴν εἰς τὰς ἐξηρητημένας ἀπὸ αὐτὰς ἐταιρείας. Καὶ παρὰ τὴν μὴ ἀμερικανικὴν ἐθνικότητα τῶν τελευταίων, ὅπως ἀποσύρουν κεφάλαια ἀπὸ Τραπεζὰς τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐγκατεστημένοι καὶ ὅπως τὰ ἀποστέλλουν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Οἱ ἀμερικανικοὶ ἐμπορικοὶ ἔλεγχοι δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὰς γερμανικὰς ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἀμερικανικὰς ἐταιρείας τὴν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ἀποστολὴν ὑψηλῆς στάθμης ἠλεκτρονικῶν μηχανημάτων.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ παράπονα αὐτὰ τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἰδρυθῆ ἐπιχειρήσεις ἐξηρητημένοι ἀπὸ ἀμερικανικὰς ἐταιρείας ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἀβάσιμα ἀλλ' εἶναι φανερόν ὅτι μερικὰ εἶναι πλήρως δικαιολογημένα. Εἶναι δυνατόν νὰ γίνον μερικὰ παρατηρήσεις μὲ λογικὴν βεβαιότητα.

Αἱ κυβερνήσεις δικαίως θεωροῦν ὅτι ἡ σχέσις ἐξαορτήσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἀπὸ ἓνα διεθνὲς συγκρότημα θὰ πρέπει νὰ ἔχη κάποιαν σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν δυνατοτήτων καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς ἐξηρητημένης ἐπιχειρήσεως. Ἴσως αἱ κυβερνήσεις νὰ διαπράττουν λάθος διὰ πιστεύουν μὲ πολλὴν προθυμίαν ὅτι ἡ ἐξηρητημένη ἐπιχειρήσις εἶναι ἀνδρείκελον τῆς μητρικῆς ἐταιρείας καὶ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ἐντολῆς τὴν ὁποίαν δέχεται ἢ νὰ ρυθμίσῃ ἢ ἰδίᾳ τὴν ἐναντι αὐτῆς ἀντίδρασίον της, πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι τὸ πολυεθνὲς ἐπιχειρησιακὸν συγκρότημα ἐμπεριέχει μίαν συνεργασίαν. Ὁ ἀντιπρόεδρος διὰ τὴν Εὐρώπην, ἐφ' ὅσον κατέχει τὴν θέσιν αὐτὴν προτίσται ἐνὸς τομέος τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὅτι ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύσῃ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἐπιχειρησιακοῦ συγκροτήματος ὅπως διατηρήσῃ τὴν πρὸς αὐτὸ ἀφοσίωσιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀντιπροέδρου διὰ τὴν Εὐρώπην τὸ ὑποκινεῖ ἐνδεχομένως ὅπως μὴ ἐπιδιώξῃ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν διαταγὴν του, ἀκόμη καὶ ἐὰν τοῦτο φαίνεται εὐλόγον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ κέρδους καὶ τῆς ζημίας.

Οὔτε πρέπει νὰ ὑποτιμᾷ κανεὶς τὴν δυνατότητα τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ πολὺ διάσπαρτοι ἐξηρητημένοι ἐταιρεῖαι ὅπως ἀνθίστανται εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ κέντρου, ὅταν αἱ ἐντολαὶ αὐταὶ θεωροῦνται ἀπὸ αὐτὰς ἀνόητοι ἢ ἐπικίνδυνοι. Ἡ ἐξηρητημένη ἐταιρεία γνωρίζει τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζῃ τὸ κέντρον, καθὼς καὶ λύσεις τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζει τὸ κέντρον. Ἡ ἔκτασις εἰς

τὴν ὁποῖαν ἡ ἐξηρητημένη ἔταιρεία ἐκμεταλλεύεται τὸ πλεονέκτημά της αὐτὸ πρὸς αὐτοπροστασίαν της, ἐξαορτᾶται ἀπὸ τὰς συνθηλαίας, τὰ προηγούμενα καὶ τὰς προσωπικότητος τῶν στελεχῶν τῶν ἐξηρητημένων ἐπιχειρήσεων. Ἀλλὰ τὰ χρονικὰ τῶν πολυεθνῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπως καὶ ἡ ἱστορία τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς σοβιετικῆς σχεδιοτοίησεως, γέμουν ἀνεκδότων τὰ ὁποῖα ἀναφέρουν ὅτι ἀπομεμακρυσμένοι ὑπηρεοίαι κατορθώνουν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἰδικὴν των πολιτικὴν εἰς τὸ τυφλὸν κέντρον.

Δὲν εἶναι τόσον σαφὲς ἔὰν ἡ πρὸς ἀνεξαρτησίαν τάσις ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη εἰς τὸ μέλλον. Καθὼς αἱ ἐπικοινωνοίαι καὶ τὰ ταξίδια θὰ καθίστανται εὐκολώτερα, τὰ «πάρε·δῶσε» μεταξὺ τοῦ κέντρου καὶ τῶν ὑποκαταστημάτων του θὰ πυκνώνονται. Μὲ τὴν ἀπόδοον τοῦ καιροῦ, θὰ δημιουργηθῇ μία περισσότερον διηρθρωμένη παγκοσμία στρατηγική. Ἀλλὰ, ταυτοχρόνως, τὰ ὑποκαταστήματα θὰ ἔχουν περισσότερας δυνατότητας ὅπως διαπραγματεύονται μὲ τὸ κέντρον ἐξαιρέσεις καὶ ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸ «σχέδιον μάχης».

Φίνεται εὐλογος καὶ μία ἄλλη εἰς τὰς μελλοντικὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς μητρικῆς καὶ τῆς ἐξηρητημένης ἔταιρείας. Αἱ μητρικαὶ ἐπιχειρήσεις δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ διαβιβάσουν πρὸς τὰς ἐξηρητημένας ἀπὸ αὐτὰς ἔταιρείας ἐντολὰς τῶν κυβερνήσεων των, ἔὰν αἱ τοιαῦται ἐντολαὶ θέτουν εἰς κίνδυνον τὰς ἐξηρητημένας ἔταιρείας. Συνεπῶς, ἔὰν ὁ κίνδυνος τοιούτων ἐντολῶν αὐξηθῇ, αἱ μητρικαὶ ἔταιρεοίαι θὰ ἔχουν καὶ ἕνα ἀκόμη λόγον διὰ νὰ δημιουργήσουν διεθνεῖς ὀργανισμοὺς πρὸς μείωσιν τῶν τοιούτων κινδύνων. Ἐνῶ ἐπιδιώκουν εἰσεῖτι νὰ διατηρήσουν τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς τῆς συντονισμένης παγκοσμίου στρατηγικῆς, αἱ μητρικαὶ ἔταιρεοίαι ἐνδέχεται νὰ ἐπιδιώξουν ἐπισήμους σχέσεις αἱ ὁποῖαι θὰ τὰς ὑπαλλάξουν ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν μεταβιβάσεως ἐπικινδύνων ἐπισήμων ἐντολῶν. Αἱ τοιοῦτου εἶδους σχέσεις θὰ ἐπιβάλλουν νέας μορφάς, ἀλλ' ἡ ἱστορία τῶν ἔταιρειῶν ὑπαινίσσεται εὐγλωττῶς ὅτι τοιούτου εἶδους μορφαὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπινοηθοῦν ἔὰν ὑπάρχη ἀρκετὰ ἰσχυρὸν κίνητρον.

Ἔκ τούτου, μὲ τὸν περιορισμὸν τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀποστάσεως, αἱ ἀσυμφωνοίαι, καὶ αἱ προσαρμογαὶ μεταξὺ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν πολυεθνὴν ἐπιχειρήσιν ἐνδέχεται νὰ αὐξηθοῦν μὲ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποῖαν αὐξάνονται αἱ μορφαὶ ἐνοποιήσεως καὶ τὰ συντονιστικὰ σχέδια. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπομνηθῇ ὅτι οἱ συμβιβασμοὶ καὶ αἱ προσαρμογαὶ δὲν θὰ πραγματοποιιοῦνται κυρίως ἐπὶ ἐθνικῶν κατευθύνσεων. Ἄντ' αὐτοῦ, ὅπως ἔχω ἀναφέρει, εἶναι πιθανὸν ὅτι τὰ διάφορα στοιχεῖα τῶν πολυεθνῶν ἐπιχειρήσεων θὰ συνδέουν τὰ συμφέροντά των πολὺ περισσότερον μὲ προϊόντα ἢ λειτουργίας ἢ γεωγραφικὰς μονάδας μὴ ἀνταποκρινόμενας πρὸς τὰ ἐθνικὰ σύνορα. Ὁ ἐντὸς τῆς συνεργασίας διάλογος θὰ περιστρέφεται περὶ θέματα ἀφορῶντα ὄρισμένα μετακινούμενα μέλη μῆς διεθνοῦς ἀδελφότητος.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπενδύσεων

Ποιά, ὅμως, εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐξωτερικῶν ἐπενδύσεων τῶν ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῶν οἰκονομιῶν τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀμερικανικὴν

καὶ ἔταιρῆται ἰδρύνουν ἐξηρημέναις ἔταιρῆταις ; Καὶ πάλιν, ἢ ἐκ μέρους μου ἐξέ-
 ταιρῆται τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐπανέρχεται εἰς ἓνα βασικὸν σημεῖον : ὅτι αἱ ἀνεξάρτη-
 τοὶ χώροι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποκτήσουν τοὺς πόρους τοὺς ὁποίους
 προσφέρουν αἱ πολυεθνεῖς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ δὲν θέλουν νὰ στερηθοῦν τοῦ ἐλέγ-
 χου τῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πόρων αὐτῶν.

Ἐνα δεῦτερον σημεῖον κατέχει ἐπίσης ἐξέχουσαν θέσιν : τὸ ὅτι, ἐνῶ αἱ
 περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιχειρήσεις θεωροῦνται συνήθως ὡς ἀμερικανικῆς ἰδιοκτησίας,
 ἢ ἐθνικότης τῶν καθίσταται ὁλονὲν περισσότερον ἀμφίβολος. Καθὼς συνδυάζουν
 τοὺς ἀνθρώπινους καὶ ὑλικοὺς πόρους πολλῶν χωρῶν καὶ ἐπεξεργάζονται προ-
 βλήματα καὶ λύσεις ἐπὶ κατευθύνσεων μὴ ἐπηρεαζομένων ἀπὸ ἐθνικὰ σύνορα,
 αἱ πολυεθνεῖς ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ εἶναι εὐκόλον νὰ ταξινομη-
 θοῦν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐθνικότητος. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην
 ἐπιβλαβὲς ἢ ὠφέλιμον διὰ τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκονται μονάδες τῶν
 ἐπιχειρήσεων αὐτῶν. Ἄλλ' εἶναι μία δυνατότης ἢ ὁποία πρέπει νὰ λαμβάνεται
 ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν πρόβλεψιν τῶν μελλοντικῶν ἀντιδράσεων τῶν χωρῶν. Πῶς θὰ
 ἔπρεπε νὰ ἐκτιμηθῇ τοῦτο ;

Ἡ πρώτη μου εἰκασία εἶναι ὅτι πολὺ μετὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν
 μία τοιαύτη ἐξέλιξις καταστῆ προφανῆς εἰς τὸν ἀπροκατάληπτον παρατηρητὴν, τὰ
 κράτη καὶ αἱ περιλαμβανόμεναι ἐπιχειρήσεις θὰ ἀρνοῦνται σταθερῶς τὴν ὑπαρξίν
 τῆς. Ὑπάρχουν ὠρισμένοι βαθεῖα ριζωμένοι καὶ ἰσχυραὶ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἀναγ-
 κάζουν τόσον τὰς κυβερνήσεις ὅσον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις, νὰ ἀρνοῦνται ἐπ' ἰσότητι
 τὴν ἀναγνώρισιν οἰασδήποτε τοιαύτης τάσεως.

Ἡ στάσις τῆς ἡγεσίας

Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν ψυχικὴν στάσιν τῶν πνευματικῶν καὶ πολιτικῶν ἡγε-
 τῶν εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν πραγματοποιηθῆ ξένας ἐπενδύσεις. Κατὰ
 γενικὸν κανόνα, οἱ οἱ ἀδυνατοῦν νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῶν
 εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐκεῖνοι τῆς ἀμερικανικῆς κυβερ-
 νήσεως δὲν συντονίζονται στενῶς καὶ συνεχῶς. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι ἐνδείξεις
 αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἀναφερθοῦν πρὸς στήριξιν τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς — ἀπὸ
 τὴν ἀποβασιν πεζοναυτῶν εἰς τὴν Βέρα Κρούζ μέχρι τῆς θεσπίσεως τῆς τροπο-
 ποιήσεως Hickenlooper εἰς τὴν περὶ ἐξωτερικῆς βοηθείας νομοθεσίαν.

Ἐπὶ πλέον, οἱ ἡγέται τῆς Κοινῆς Γνώμης εἰς τὰς ξένας χώρας γνωρίζουν
 τοὺς στενοὺς δεσμοὺς οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν συνήθως εἰς τὰς χώρας τῶν μεταξὺ τῶν
 κυβερνήσεων τῶν καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων «των» αἱ ὁποῖαι ἐργάζονται εἰς τὸ ἐξω-
 τερικόν, δεσμοὺς οἱ ὁποῖοι προορίζουν πραγματικῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀμφοτέρων.
 Αἱ προσπάθειαι ὅπως οὔτοι ἀντιληφθοῦν τὴν ἀσυμφωνίαν, τὴν σύγκρουσιν καὶ
 τὴν ἀνεξαρτησίαν αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὰς σχέσεις κυβερνήσεως καὶ ἐπιχειρή-
 σεων εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, πιθανώτατα θὰ ἀποτύχουν πλήρως. Εἶναι
 ἀμφίβολον ὅτι θὰ προκληθῇ μεγάλη ἐντύπωσις ἀπὸ τὴν ἔνδειξιν ὅτι ἡ ἀσυμφω-
 νία αὐτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξηθῇ.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως, ἐξ ἄλλου, δὲν εἶναι πολὺ

περισσότερον διατεθειμένοι να δεχθῶν τὴν δυνατότητα αὐξήσεως τῆς ἀσυμφωνίας αὐτῆς. Ἐκάστη ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας αὐτὰς ἔχει τὰς ἰδικὰς τῆς ἀνάγκας καὶ τοὺς ἰδικούς τῆς ἀντικειμενικούς σκοποὺς εἰς τὸν ἑξωτερικὸν τομέα. Ὁρισμένοι ἀπὸ αὐτάς, ὅπως τὸ ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν καὶ τὸ ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, ἐπιθυμοῦν πολὺ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν «ἐκουσίαν» ἢ ὑποχρεωτικὴν συνεργασίαν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν ἢ ὁρισμένα προγράμματα, ὅπως τὸ πρόγραμμα αὐξήσεως τῶν ἀμερικανικῶν ἐξαγωγῶν, τὸ πρόγραμμα ἐλέγχου τῆς ροῆς κεφαλαίων, τὸ πρόγραμμα περιορισμοῦ τοῦ μετὰ τῆς Κίνας ἔμπορίου κ.ο.κ. Αἱ ὑπηρεσίαι αὐταὶ δυσκόλως δύνανται νὰ ἐξειτάσουν μὲ ψυχραιμίαν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ἑξ ἀμερικανικῶν ἐταιρειῶν ἐξηρητημένα ἐταιρεία τῶν ἑξωτερικοῦ ἐνδέχεται νὰ μὴ εἶναι διατεθειμένα νὰ ἐξυπηρετοῦν εἰς τὸ μέλλον ἀπεριοριστῶς τὰς ἀμερικανικὰς ἐπιδιώξεις.

Τέλος, αἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν νὰ παραδεχθῶν καὶ νὰ διευκρινήσουν τὰς λεπτὰς μεταβολὰς εἰς τὴν ἑξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος ἑδῶ. Ἔχουσαι τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ ἐθνικότης εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀναμφίβολος, θὰ διστάζουν — εὐλόγως — νὰ ἀντιμετωπίσουν κατ' εὐθείαν τὰς συντελείας μιᾶς ἀβεβαίας καὶ ἀμφιβόλου ταυτότητος.

Ἄλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ κρισίμου αὐτοῦ σημείου εἰσασία μου ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἐσφαλμένη καί, ὡς ἐκ τούτου, προχωρῶ εἰς δευτέραν εἰκασίαν. Ἐὰν αἱ ἐνδιαφερόμεναι χῶραι καὶ ἐπιχειρήσεις ἀναγνωρίζουν σαφῶς τὴν αὐξανομένην μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν πολυεθνῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον μία τοιαύτη στάσις θὰ ἐμείωνε τὰς ἐντάσεις. Ἡ ἀπλὴ ἀναγνώρισις δὲν θὰ μειώσῃ τὴν προοπτικὴν ὅτι τὰ κράτη, δι' ἀντιθέτων ἐνεργειῶν τῶν, θὰ κατέβαλον προσπάθειας διὰ νὰ ἀσκήσουν ἐπιρροὴν ἢ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν εἰς ξένας χώρας ἐπιχειρήσεων αἱ ὁποῖαι ἐξαετῶνται ἀπὸ ἀμερικανικὰς μητρικὰς ἐταιρείας. Οὕτε τὰ κράτη θὰ εἶναι πολὺ ἱκανοποιημένα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ πολυεθνῆ συστήματα βλέπουν μὲ τὴν ἰδίαν εὐμένειαν τὴν χρησιμοποίησιν προσωπικοῦ καὶ κεφαλαίου ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας.

Ἄς ὑποθέσωμεν, π.χ., ὅτι νεαροὶ Γάλλοι εἶναι κατάλληλοι διὰ νὰ ἀνέλθουν τὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῆς General Electric. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ νομίση κανεὶς ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ θὰ προσεκάλουν χαρὰν εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν πραγματικότητα, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ τὸ ἀντίθετον. Ὅσον χρήσιμος καὶ καλῶν προθέσεων ἔὸν εἶναι ἓνας τοιοῦτος διεθνισμός, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς πραγματικὰς μερίμνας τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Καί, ὡς ἐκ τούτου, τὸ πιθανὸν εἶναι ὅτι θὰ δημιουργήσῃ νέου εἴδους παράπονα, ὅπως ἰσχυρισμοὺς περὶ αὐξήσεως τῆς ἀπορροφήσεως προσώπων μὲ διευθυντικὰ προσόντα καθὼς καὶ κεφαλαίων.

Τόσον ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία, ὅσον καὶ ἡ πολυεθνικὴ ἐπιχειρήσις εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ συνυπάρχουν ἐπὶ μακρόν. Ἐὰν δεχθῶμεν τὸ γεγονός αὐτό, ἡ μείωσις τῶν μεταξὺ τῶν ἐντάσεων ἀποτελεῖ ἓνα χρήσιμον καὶ ἐποικοδομητικὸν σκοπόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ μείωσις τῶν ἐντάσεων αὐτῶν;

Ὁρισμένα στοιχεῖα τοῦ προβλήματος εἶναι δυσκολώτερα ἀπὸ ἄλλα. Π.χ. εἶναι δύσκολον νὰ ἴδῃ καὶ εἰς τί εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σχετικῶς μὲ τὴν νευρικότητα τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύουν οἱ ἐντόπιοι ἐπιχειρηματῆαι ἐναντι τῆς ὑποθετικῆς ἰσχύος τῶν ἀμερικανικῆς ἰδιοκτησίας ἐξηρητημένων ἐταιρειῶν. Μέχρις ἐνδὸς βαθμοῦ.

ἢ νευρικότης αὐτῆ ἴσως νὰ εἶναι δικαιολογημένη. Ἐφ' ἐτέρου, εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἄλλαι πηγαὶ ἐντάσεως, κυρίως τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐξηρημέ-
ναι ἐπιχειρήσεις ὑπὸ κενταὶ εἰς ἐντολὰς προερχομένης ἀπὸ περισσότερα τοῦ ἐνὸς
κράτη. Αἱ ἔταιρεῖαι αὐταὶ ἔχουν συμφέρον νὰ ἀποφεύγουν καταστάσεις ὑπὸ τὰς
ὁποίας ἀντιμετωπίζουν ἀλληλοσυγκρούομενὰς ἀξιώσεις διαφόρων κρατῶν καὶ τὰ
κράτη ἔχουν συμφέρον ὅπως ἡ πολυεθνικότης τῶν ἐπιχειρήσεων μὴ χρησιμοποιεῖ-
ται ἀπὸ ἄλλα κράτη διὰ σκοποὺς ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ἰδικούς των.

Τρεῖς τρόποι ἀντιμετώπισεως

Ἐπὶ τρεῖς κύρια ἀντιμετώπισεις τοῦ προβλήματος :

— Δι' ὀρισμένους σκοποὺς, αἱ κυβερνήσεις δύνανται νὰ συμφωνήσουν ἐπὶ
τῶν ὁρίων μέχρι τῶν ὁποίων θὰ φθάνῃ ἡ δικαιοδοσία των πρὸς μείωσιν τῶν συγ-
κρούσεων δικαιοδοσίας.

— Δύνανται νὰ συμφωνήσουν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἐνιαίων κωδίκων πρὸς
μείωσιν τῶν ἀντιθέσεων.

— Δύνανται νὰ ὑπαγάγουν τὰς κυριαρχικὰς ἐξουσίας των εἰς κάποιαν
ὑπερεξουσίαν.

Μία πρόσφατος συμφωνία μεταξὺ τῶν χωρῶν μελῶν τοῦ (Ο.Ο.Σ.Α.) προβλέ-
πουσα συνεννόησιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κατὰ χώραν νόμων ἐναντίον τῶν τράστ,
ὅπου ἐμπλέκονται σημαντικὰ συμφέροντα ἄλλης χώρας μέλους, ἀντιπροσωπεύει
μίαν ἐμβρυώδη ἐφαρμογὴν τῆς πρώτης μεθόδου. Ἡ κλασσικὴ διμερὴς συνθήκη
ἐπὶ τῶν φορολογιῶν, ἡ ὁποία συντονίζει τὴν ἐφαρμογὴν ἐθνικῶν φορολογικῶν
νόμων, νοεῖται ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν πρώτων δύο μεθόδων. Αἱ περὶ «παγκοσμίου»
ἑταιρείας προτάσεις, ἑταιρείας προνομιούχου καὶ ἐλεγχόμενης ἀπὸ κάποιον ὑπερ-
ἐθνικὸν ὄργανον, ἐγενήθησαν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς τρίτης ἀντιμετώπισεως.

Οἱ τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλεται ἡ ταχύτερα ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων
αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἡ σύγκρουσις δικαιοδοσιῶν εἶναι ἀμεσώτερα
καὶ περισσότερον πιεστικὴ. Οἱ τομεῖς αὗτοι περιλαμβάνουν τὸν τομέα τῆς ρυθμί-
σεως τοῦ ἐμπορίου, ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἐναντίον τῶν τράστ κριτηρίων μέχρι
τῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς συνδυασμένης δράσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸν ἔλεγχον τοῦ
ἐμπορίου καὶ τῶν πληρωμῶν πρὸς προστασίαν τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας καὶ τὸν το-
μέα τῶν ἐλέγχων τῶν κεφαλαίων, μικρογραφίαν τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν οἱ ἀμερι-
κανικοὶ ἔλεγχοι ἐπὶ τῆς ἔξαγωγῆς κεφαλαίων καὶ οἱ γαλλικοὶ ἔλεγχοι ἐπὶ τῶν
εἰσαγωγῶν κεφαλαίων.

Θὰ ἦτο εὐκταῖον νὰ ὑπῆρχε τὸ θάρρος τῆς προσθήκης καὶ ἄλλων θεμάτων
εἰς τὸν πίνακα αὐτόν : τοῦ θέματος τῆς μεταβιβάσεως τεχνολογικῶν γνώσεων ἐντὸς
τοῦ συστήματος τῆς πολυεθνοῦς ἐπιχειρήσεως, ἰδίως σχετικῶς μὲ τὰ εὐαίσθητα
στρατιωτικὰ προϊόντα καὶ τοῦ θέματος τοῦ περιορισμοῦ ἢ τῆς διευκολύνσεως τῶν
κινήσεων τοῦ προσωπικοῦ ἐντὸς τοῦ συστήματος τῆς πολυεθνοῦς ἐπιχειρήσεως.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτην μέθοδον, τὰ δημιουργούμενα θέματα εἶναι
γενικῶς τὰ ἴδια εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς. Ὑπὸ ποίας συνθήκας ἐκάστη ἀπὸ
τὰς κυβερνήσεις θὰ ἐδέχετο νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς κρατικῆς

ισχύος; Ὑπὸ ποίας συνθήκας ἐκάστη κυβέρνησις θὰ ἐδέχετο νὰ ἀφήσῃ ἄλλας νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας τῆς;

Τὸ δόγμα Κάλβο

Ὡς ἓνα πρῶτον βῆμα εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ συμφωνηθῇ ἡ διεθνὴς νομιμοποίησις τοῦ λεγομένου Δόγματος Κάλβο. Ἡ πολλαπλῶς δυσφημηθεῖσα ἀρχὴ αὐτή, διατυπωθεῖσα ὡς ἓνα μέτρον αὐτοπροστασίας ἀπὸ τοὺς πολιορκημένους Μεξικανοὺς κατὰ τὴν δεκαετίαν τοῦ 1920, προβλέπει ὅτι, εἰς οἵανδήποτε διαφορὰν μετὰ τὴν κυβέρνησιν μιᾶς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἑταιρεία ἐξηρητημένη ἀπὸ ξένην ἑταιρείαν, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπίκλησις ξένης δυνάμεως ἐκ μέρους μιᾶς ἐπιχειρήσεως πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεών τῆς. Ἐν τούτοις, ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσῃ κανεὶς πολὺ περισσότερον.

Π.χ., κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐναντίον τῶν τρᾶσι διατάξεων, αἱ κυβερνήσεις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμφωνήσουν ὅπως μὴ ἄσκειν ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑποκαταστημάτων τῶν ἐγχωρίων μητροικῶν ἐταιρειῶν περισσοτέραν δικαιοδοσίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἦσκουν ἐπὶ ξένων ἐταιρειῶν αἱ ὁποῖαι δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἄλλας. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου μετὰ τοῦ ἐχθροῦ νόμων, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῶν αἱ κυβερνήσεις νὰ παραιτηθῶν πλήρως τοῦ ἐμμέσου ἐλέγχου τῶν ἐπὶ τῶν εἰς ξένην χώραν ὑποκαταστήματων τῶν ἐταιρειῶν τῆς χώρας τῶν.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ εἶδους αὐτοῦ δὲν ἀρκεῖ δι' ὅλας τὰς καταστάσεις. Π.χ., ὁ ἐπὶ τῶν κινήσεων κεφαλαίων ἐλεγχος θὰ ἀπῆται κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀπλὴν χάραξιν γοσμιῶν δικαιοδοσίας καὶ θὰ ὠδήγει πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης μεθόδου, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

Ἐνδεχομένως, θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ ἀκολουθηθῶν αἱ δυνατὰ διακλαδώσεις τῆς τρίτης μεθόδου — ἐκείνης τοῦ ὑπερεθνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἔχει ἀσφαλῆ λογικὴν ἔλξιν, ἀσφαλῆ ἐλκυστικὴν συμμετρίαν. Αἱ διεθνοῦς ἐκτάσεως ἐπιχειρήσεις φαίνονται νὰ εἶναι ἄξια ἐνὸς συστήματος κατὰ τὸ ὁποῖον νὰ ανταποκρίνωνται πρὸς ἀρχὰς ἴσης εὐρύτητος. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ στάδιον αὐτό, καὶ παρὰ τὰς συζητήσεις περὶ παγκοσμίων ἐταιρειῶν, περὶ παγκοσμίου φορολογικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ περὶ εἰς παγκόσμιον κλίμακα ἑναρμονισμοῦ τῶν κινήσεων τῶν κεφαλαίων, σχεδὸν τίποτε δὲν ὑπαινίσσεται ὅτι ἡ μέθοδος εἶναι ἀμέσως ἀποδοτικὴ. Ἄλλ' ἐν ἀναμοιῇ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μέθοδος θὰ φαίνεται εὐνοϊκὴ, εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν πολλὰ διὰ νὰ συμβιβασθῇ ἀποτελεσματικώτερον ἢ εἶναι αἰ τῆς πολυεθνοῦς ἐπιχειρήσεως μετὰ ἐκείνην τοῦ ἐθνικοῦ κράτους.